

Landsbygd i centrum

Nr: 1
Februari 2022

EN TIDNING FÖR DIG INOM JORDBRUK OCH LANDSBYGD FRÅN LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN

Lokalt anpassade
grödor väcks till liv

Bagerierna hungrar efter
kompetent personal

Curt fick hjälp
att anlägga en
våtmark

SAM
special

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

4

8

10

Innehåll

- 3 Ledare
- 4 Dags att planera för mer surr på åkern
- 6 Här väcks lokalt anpassade grödor till liv
- 8 Per knyter an till platsen med lantvete
- 9 Ät!Stockholms vinnare gör sorbet av vassle
- 10 Curt fick hjälp att anlägga en våtmark
- 12 Livsmedelsnäringens kompetensbehov
- 13 Bagerierna hungrar efter kompetent personal
- 14 Fällor mot granbarkborre har gett resultat
- 15 Nya investeringsmöjligheter inom Klimatklivet
- 16 Strukturkalk – bra för både miljö och lönsamhet
- 17 Nu finns nya stödpengar att söka
- 18 SAM-special
- 22 Nya satsningar i landsbygdsprogrammet
- 23 Information om djurhållning
- 24 Kurser och rådgivning
- 28 Hej Eva Westergren!

Landsbygd i centrum är en tidning från oss på avdelningen för landsbygd på Länsstyrelsen Stockholm till dig som är aktiv på länets landsbygd. Med tidningen vill vi informera och inspirera för att främja landsbygdsutveckling, lönsammare lantbruk, djurhälsa, bättre miljö och ett rikare odlingslandskap. Med goda exempel, information om stödmöjligheter och annonser om aktuell kompetensutveckling hoppas vi att du ska hitta något som lockar till läsning och handling. Landsbygd i centrum finansieras delvis med stöd från Landsbygdsprogrammet 2014–2020.

Hållbarhet och förenkling i fokus

Med en smittspridning som skjutit i höjden, ett spänt läge i omvärlden och en osäker utvecklingen på världsmarknaden har början på det nya året fortsatt i osäkerhetens tecken. Lantbruket pressas hårt av de höga priserna på gödning, bränsle, el och foder och vi ser en oro hos lantbrukare inför den kommande odlingssäsongen.

Då är det välkommet att den nya jordbrukspolitiken för åren 2023–2027 har starkt fokus på att nå målen i den nationella livsmedelsstrategin om att öka produktionen och höja självförsörjningsgraden av livsmedel, samtidigt som det finns en ökad ambition inom miljö- och klimatområdet. Målen är att skapa jobb och tillväxt i livsmedelskedjan och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Sveriges strategiska plan (CAP) för 2023–2027 är beslutad och ska nu granskas och godkännas av EU-kommissionen innan den kan träda i kraft 2023.

En annan utgångspunkt för den strategiska planen har varit att stödsystem och regelverk ska förenklas, vilket bland annat har bidragit till att några stödformer försvinner ur landsbygdsprogrammet, såsom till exempel bredband, kommersiell service och rovdjuravvisande stängsel. Åtgärderna kommer istället hanteras på nationell nivå utan finansiering med EU-medel.

I likhet med den nationella livsmedelsstrategin har Stockholms läns regionala livsmedelsstrategi mål om ökad produktion och självförsörjningsgrad. Hela Sveriges matmarknad och Ett långsiktigt hållbart livsmedels-system är Stockholms läns motto för den regionala livsmedelsstrategin. En ny handlingsplan för de kommande åren har precis lanserats. Om du är nyfiken på vilka åtgärder som planeras under 2021–2023 så hittar du [handlingsplanen på Länsstyrelsens webbplats](#).

En del av arbetet inom den regionala livsmedelsstrategin är att främja nya och innovativa produkter på marknaden. Det har vi bland annat gjort genom medverkan i matinnovationstävlingen ÄT!Stockholm, där inte mindre än tio olika produkter tävlade en gråmulen dag i november. Något som var intressant med de tävlande bidragen var att flera använde sig av restprodukter från livsmedelsproduktionen som grund för sin produkt. Det fanns ett stort fokus på hållbarhet genom att återvinna, hushålla och utveckla de resurser vi har. Win-win för både plånbok och miljö. Vilka som tävlade och vem som vann kan du läsa om på [sida 9](#).

Välkommen till ett nytt år med Landsbygd i centrum!

Stockholm 2 februari 2022

Ulrika Lundberg

Landsbygdsdirektör

Landsbygd i centrum

Utgivare & redaktion

Länsstyrelsen i Stockholms län
Ulrika Lundberg (ansvarig utgivare)
Kristina Nigell (textredaktör)
Gustav Broms (textredaktör)
Hanna Alfredius (textredaktör)
Ylva Berry (projektledare, bild & form)
Karin Haglund (bild & form)
Christina Fagergren (grafisk form)

Prenumeration

Om du vill få tidningen i din brevlåda eller det elektroniska nyhetsbrevet till din e-post [tecknar du en kostnadsfri prenumeration på Länsstyrelsens webbplats](#).

Kontakt

Länsstyrelsen Stockholms växel
010-223 10 00

Beskriv vad du vill ha hjälp med eller fråga direkt efter den du vill prata med.

E-post: landsbygdsutveckling.stockholm@lansstyrelsen.se

www.lansstyrelsen.se/stockholm

För frågor om SAM-stöden
0771-67 00 00

För anmälan av djur som far illa
010-223 11 20, telefontid vardagar klockan 9–12

Vid rovdjursangrepp på tamdjur

Ring Länsstyrelsens besiktningsman för rovdjursangrepp på 010-223 15 37 om du misstänker att tamdjur skadats av rovdjur. Telefonnummer är öppet dygnet runt.

Bilder

Framsida: Tobias Nilsson
Innehållsförteckning:
Klöver, Christina Fagergren
Lantvete Uppsala, Tobias Nilsson
Curt Carlströms våtmark, Gustav Broms.

Tryck

Elanders Sverige AB

Länsstyrelsen
Stockholm

Dags att planera för mer surr på åkern

I Landsbygd i centrum har vi publicerat en rad artiklar om nyttan med att göra insatser för att gynna våra vilda pollinatörer. För dig som planerar att så in en blommande fröblandning på en del av din åker i år har vi här samlat goda råd och svar på några vanliga frågor om hur du lyckas med din blomrensa.

Text: Hanna Williamsson
Foto: Mostphotos.com

Anna Douhan Sundahl är agronom, lantmästare och naturvårdsrådgivare på Hushållningssällskapet. Hon har arbetat mycket med blomrensor.

– Mitt viktigaste råd till lantbrukare är att faktiskt ge sig ut och så en blomrensa. Det är en enkel men viktig insats för den biologiska mångfalden. Och som med allt annat här i livet lär man sig efter hand, säger Anna.

Ett- eller flerårigt?

Enligt Anna kan en ettårig insådd vara lättare att passa in i växtföljden än en flerårig blandning och är dessutom billigare i inköp. Om det inte uppstår problem med ogräs behöver den ettåriga insådden ingen skötsel. Arbetet med att anlägga blomrensan är dock detsamma som för en flerårig blandning.

– Därför kan över tid en flerårig insådd vara mer ekonomiskt fördelaktig, särskilt om man sköter den rätt och den kan fortsätta leverera blommor för pollinatörerna i kanske uppåt fem år, förklarar Anna.

Hon upplyser om att det även för de pollinerande insekterna finns fördelar med fleråriga remsor.

– Från och med år två erbjuder de en längre blomningsperiod. Och i den lite mer naturlika miljön som skapas kan pollinatörer och andra nyttoinsekter hitta bomöjligheter, säger hon.

Gräs eller inte gräs?

Vill du så en remsa för maximal pollinatörsnytta på exempelvis en träda eller obrukad fältkant rekommenderar Anna en fröblandning utan grässorter. Gräs gynnar inte pollinatörerna och konkurrerar vanligtvis ut blommorna efter ett par år. Ska du däremot så in en skyddszon eller vall och vill erbjuda pollinatörerna blommor de första åren menar hon att en fröblandning med både blommor och gräs kan vara ett utmärkt alternativ. Rödsvingel, som brukar ingå i fröblandningarna, är ett relativt konkurrenssvagt gräs.

Tips för mera surr i åkern utan särskild insådd

Har du klöver i din vall? Lämna då en remsa oslagen vid den första skörden där klöverna får blomma. Vid andra skörden kan du lämna en annan remsa oslagen. På så sätt erbjuder pollinatörerna mat i omgångar.

Minimera användningen av bekämpningsmedel i och i anslutning till blomrensor och andra blommande marker.

Många vanliga ogräs, till exempel tistlar och nässlor, är toppen för pollinerande insekter. Därför kan det vara bra att inte bekämpa dem överallt.

Lämpliga ytor för blommor

Anna framhåller att obrukade fältkanter och mark i träda är platser som lämpar sig särskilt bra att så blomfröer på.

– Mark som inte brukas för livsmedelsproduktion kan i stället gynna biologisk mångfald, vilket indirekt också stödjer framtidens produktion av livsmedel genom bland annat ökad pollinering.

Hon tillägger att obrukade fältkanter och blommande trädor kan räknas som ekologiska fokusarealer inom förgröningsstödet, om de sköts enligt villkoren för stödet.

Bästa metod för anläggningen

Anläggningen på våren skiljer sig inte så mycket från en ekologisk vallinsådd där en falsk såbädd används, uppger Anna. Hon kommenterar att man som alltid behöver ha lite tur med tajming och vädret också för att lyckas.

– 2021 var det många lantbrukare i länet som inte riktigt hade vädret på sin sida. Året innan var det fler insådder som kom igång riktigt fint. Våga prova igen om du blev besviken på fjolårets insådd, uppmanar Anna.

Putsa och slå! När då?

Om du får mycket ogräs i din ettåriga insådd är det lämpligt att putsa den så tidigt som stödreglerna tillåter. Blomningen i insådden kommer igen efter putstingen, förklarar Anna, förhoppningsvis utan sällskap av ogräsen.

– Putstning efter honungsörtens blomning gynnar också baljväxterna som blommar senare, säger hon.

Samma råd ger Anna för skötseln under första året av en flerårig

Bilderna visar samma pollinatörsåker i Angarnsjöängens naturreservat. Den fleråriga fröblandningen bjuder på olika arter år ett (ovan) och år två (nedan) efter insådd. Första året dominerar honungsörten. Foton: Hanna Williamsson

År två efter insådd domineras samma pollinatörsåker av rödklöver.

insådd. Följande år handlar fortsatt om att undvika problem med ogräs, men även om att hålla igång blomningen genom hela säsongen och öka blomremsans livslängd.

– Att ”väcka” den fleråriga insådden med en lätt putsning på våren från och med år två ger oftast ett fint resultat, berättar Anna.

Därefter behövs en årlig skörd i juli/augusti, fortsätter hon.

– Skörda är bättre än att putsa på fleråriga blomremsor, eftersom det avslagna materialet annars kväver insådden och ökar risken för problem med sork.

Baljväxterna styr enligt Anna vid vilken tidpunkt det är lämpligt att slå av blomremsan. De flesta arterna i fröblandningarna, till exempel olika klöverarter och kärringtand, blommar om efter avslagning. Därför tycker hon att det är bra

Olika fröblandningar

Det finns fröblandningar för blomremsor som gynnar pollinatörer hos alla de stora fröleverantörerna, med lite olika sammansättning av arter. I ettåriga fröblandningar ingår oftast honungsört/honungsfacelia och/eller bovete i kombination med till exempel blodklöver och solrosor.

De flesta fleråriga blandningar innehåller också honungsört och/eller bovete som skyddsgröda för de fleråriga arterna och för att ge fin blomning redan första året. Dessutom ingår i regel bland annat röd- och vitklöver, kärringtand och gul sötväppling som kommer att blomma från och med år två.

Vad är en falsk såbädd?

Falsk såbädd innebär att man förbereder för sådd, låter de ogräsfrön som finns gro och sedan bearbetar dem mekaniskt eller flamar bort dem innan man sår sin gröda.

Läs på om stöd

I Jordbruksverkets stödregler finns bestämmelser exempelvis om när man får slå eller putsa blomremsor, vilka arter man får använda och ifall insådden behöver innehålla en viss andel gräs. Kolla noga i villkoren vad som gäller för dig. Information om aktuella stöd hittar du på [Jordbruksverkets webbplats](https://jordbruksverket.se).

att slå av dem precis när de börjar vissna. Undantaget är gul sötväppling som inte blommar om ifall den slås av.

– Ibland kan det vara svårt att avgöra när det är dags att slå av blomremsan, såsom om mycket fortfarande blommar samtidigt som en del börjar bli överblommat. Då kan lösningen vara att slå av halva ytan och vänta några veckor med att slå resten. Då har man blommor under hela perioden, tipsar Anna. ■

Här väcks lokalt anpassade grödor till liv

Norrtälje Naturcentrum odlar och uppförkar kulturarvsväxter genom [projektet Grönt kulturarv i Framtidens Lantbruk](#). På Färsna gård finns demonstrationsodlingar med spannmål och baljväxter som under lång tid har odlats och bevarats i olika delar av landet. Förhoppningen är att sorterna ska bli en del av Roslagens odlingslandskap.

Text: Gustav Broms Foto: Tobias Nilsson

Demonstrationsodlingarna på Färsna gård strax utanför Norrtälje (i Roslagen) har pågått sedan 2017. Tobias Nilsson, verksamhetsutvecklare för naturvård på Norrtälje Naturcentrum, tog initiativ till odlingarna på gården (som ägs av Norrtälje kommun). Han har samarbetat med bland andra forskare, hortonomer, trädgårdsmästare, odlare och Nordiskt Genresurscenter för att samla in fröer, utveckla kunskap om sorternas egenskaper och kvalitet, sköta odlingarna, uppförka dem och få fler att odla växterna. Antalet sorter i demonstrationsodlingarna har varierat, men under senare tid varit omkring 10-15 stycken – däribland grödor från omgivningen som Lantvete Uppsala och Bondbönan Brottby.

– Om inte fröna odlas förlorar de sin grobarhet. Då kan material dö ut och ett kulturarv gå förlorat. Med vår insats har de en chans att leva vidare och hamna på marknaden, säger Tobias.

Landskapsbild

Tobias Nilsson, uppvuxen i området, har betraktat ett jordbrukslandskap karakteriserat av viss djurhållning eller växtodling med åkermark dominerat av spannmål, vall och fält som inte längre brukas eller ligger i träda. Han vill se större biologisk mångfald i skogsbygden med en mosaik av hävdade betesmarker, ökad diversitet på åkermarken, ett mer varierat livsmedelssystem och fler jordbruk med integrerad djurhållning och växtodling. Där kommer spannmål, men även bönor och ärtor som har anpassats till lokala förutsättningar, in i bilden.

– De äldre sorterna kan odlas på relativt näringsfattiga jor­dar, vilket skapar förutsättningar att nyttja åkrar som har tagits eller riskerar att tas ur produktion. Grödorna göd­slas enbart med naturgödsel och ger därmed djuren en viktig funktion på gården. Dessutom är

de torktåliga och konkurrerar bra mot ogräs. Sammantaget passar de i blandjordbruk med ekologisk produktion där gårdens resursmässiga kretslopp blir mer slutet, säger han.

Tobias konstaterar att kulturspannmål betingar ett högre marknadsvärde per kilo – omkring tre gånger – än motsvarade ekologiska moderna sorter. Det kan göra grödorna intressanta för personer som brukar mindre skiften eller arealer totalt sett, fortsätter han.

– Jag tror på en affärsmodell där primärproducenten i högre grad kan påverka hur grödan förädlas och säljs. Det relativt höga försäljningspriset för de här sorterna gör att odlaren kan jobba mer med själva råvaran och investera i redskap som gör att varan kan säljas direkt till slutkund.

Potentiell regional marknad

Tobias ser potential i att utveckla en marknad i Roslagen för det levande kulturarvet. Kunskap om sorternas smak, näringsinnehåll och egenskaper vid förädling utvecklas fortfarande, men bagare i omgivningen har visat stort intresse för att göra bakverk av spannmålen.

Bland de kulturarvssorter som odlas av Norrtälje Naturcentrum finns ett antal arter och bönor.

Tobias Nilsson, verksamhetsutvecklare.
Foto: Norrtälje Naturcentrum

Upplandsvete tröskas publikt på Färsna gård utanför Norrtälje. Det är en av flera kulturarvsväxter som odlas för att spridas bland odlare i regionen.

Enkornsvete skördas.

Andra som enligt Tobias intresserar sig för kulturarvssorterna är exempelvis besökare på Färsna gård (inklusive deltagare i seminarier och fältvandringar) och odlare. Han får också positiv återkoppling på projektets aktiviteter från människor via sociala medier och andra kontaktnät.

Verksamheten på Färsna gård är ett sätt för Norrtälje Naturcentrum att bidra till en regional marknad. Till exempel har Tobias förmedlat utsäde till intresserade odlare i utbyte mot att de återlämnar motsvarande mängd utsäde när de skördat grödan. Genom gårdens förmedling och odlares uppförökning av vissa sorter kan enligt Tobias kostnaden sänkas och tillgången på utsäde öka.

Egen maskinpark

Norrtälje Naturcentrum har tillsammans med Veterantraktor-klubben i Norrtälje rustat upp, använt och visat tekniker och maskiner för besökare i samband med demonstrationsodlingarnas moment. Odlare tipsar Tobias om äldre rensverk och tröskverk på gårdar som i stället för att bortrationaliseras och kasseras kan användas för kulturarvsväxternas skörd. Under året planerar Tobias

Nilsson att fullborda en fungerande maskinlinje till Färsna gård som ska kunna användas av den som vill torka, rensa och mala sin skörd.

– De lärdomar och erfarenheter vi får av att odla sorterna i demonstrationsodlingarna blir kunskap som intresserade odlare får med sig. Möjligheten för producenter att komma och se och prova hur odlingen av sorterna kan fungera är viktig eftersom sådan här hantering av spannmål nästan har försvunnit, säger han.

Särskilda produktionsvillkor

Jämfört med moderna sorter kan kulturarvsväxternas avkastning vara lägre, mer känsliga för vissa sjukdomar och angrepp och mindre praktiska att skörda eftersom deras mognadsfas är ojämnare och spannmålets strån längre. Den som använder sitt eget utsäde behöver också se till att maskinerna städas ut helt och hållet innan en annan sort hanteras för att utsädet ska vara rent.

– Ska du hålla på med småskalig uppförökning av utsäde måste du ha en genomtänkt plan och känna till utsädeslagstiftningen. Du behöver tillgång till redskap anpassade för grödor med specifika

egenskaper och relativt låga volymer och vara beredd på de olika arbetsmoment som krävs för att ta hand om skörden, uppger Tobias Nilsson.

Satsningar på kulturarvsväxter

- Aktiviteterna kring odlingen och uppförökningen av kulturarvssorterna på Färsna gård har tidigare finansierats genom landsbygdsprogrammet. Under 2021 bekostades de av Länsstyrelsen i Stockholms län, Norrtälje kommun och Riksantikvarieämbetet.
- Länsstyrelsens stöd har bland annat inneburit att Norrtälje Naturcentrum kunnat nå fler människor med information om växternas historia, egenskaper och betydelse i landskapet.
- Vid sidan av projektet Grönt kulturarv i Framtidens Lantbruk pågår ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt på Sveriges lantbruksuniversitet och Högskolan Kristianstad om kulturspannmåls potential i ekologisk produktion med avseende på skötsel, miljö, avkastning, näringskvalitet och konsumentpreferenser.

[Läs på nästa sida](#) om Per Johansson som odlar Lantvete Uppsala. ■

Per knyter an till platsen med lantvete

Per Johansson odlar Lantvete Uppsala tack vare samarbete med Norrtälje Naturcentrum – en sort som i princip inte har funnits på marknaden under det senaste århundradet. Om årets skörd blir god ser han en framtid för sorten på sin gård.

Text Gustav Broms Foto: Privat

2021 fick lantbrukaren Per Johansson knappt 100 kilo utsäde av Lantvete Uppsala från Norrtälje Naturcentrum. Ungefär lika mycket tog han emot från en annan odlare som hade odlat grödan genom [projektet "Grönt kulturarv i Framtidens Lantbruk"](#). Utsädet har han spritt på en av sina 50 hektar odlingsbar mark i Roslagsbro, en dryg mil norr om Norrtälje.

Lantvete Uppsala var dominerande bland vetesorterna fram till 1910-talet, trots konkurrensen med modernt förädlade sorter, bland annat på grund av sina smak- och bakegenskaper och sin vinterhårdighet. Kvarnarna i Stockholm betalade under 1900-talets början ett tilläggspris för sorten.

Ny erfarenhet

Pers målsättning är att odlingen av lantvetet på sikt ska bli en lönsam affär. Först vill han utvärdera årets skörd och sitt blivande utsäde för att få en uppfattning om vilka kvantiteter och vilken kvalitet han får.

– Jag räknar med att det tar åtminstone ett år bara att komma igång. Om allt går väl kan jag så en större mängd nästa år som kan ge en ännu högre skörd, vilket kan skapa försäljningsmöjligheter.

På gården, där Per har barndomsminnen, odlar han även moderna spannmålssorter, baljväxter och vall. Medan baljväxterna och vallen säljs till granngårdar med djurproduktion

Per Johansson på sitt fält med Lantvete Uppsala.

hamnar skörden av de moderna spannmålen hos större lantbruksföretag. Vid sidan av sin egen odling kör Per entreprenad för lantbrukare i omgivningen. Kontakten med omkringliggande gårdar ger honom möjlighet att använda torkanläggningar där skörden av Lantvete Uppsala kan omhändertas.

– Det finns några mindre spannmålstorkar i närheten som har blivit för små för att lagra större kvantiteter, men som passar för att torka den mängd lantvete jag odlar, säger han.

Produktionsförutsättningar och marknadsrelationer

En förutsättning för att Per ska odla kulturarvsväxter som Lantvete Uppsala är att han kan producera det rationellt – det vill säga arbeta med tillräckligt stora volymer för att kunna använda sina befintliga maskiner och säkra tillgången till redskap och anläggningar som möjliggör effektiv hantering av skörden.

– De moderna sorterna kan jag skicka i stora mängder efter skörd.

Med lantvetet behöver jag själv separera, torka och lagra skörden. Om jag ska fortsätta på det sättet är det viktigt att grödan genererar ett marknadsmässigt mervärde så att jag får avkastning för mina produktionskostnader.

Om Per bestämmer sig för att fortsätta odla Lantvete Uppsala och eventuellt ta sig an andra kulturarvsväxter kommer han sannolikt investera i egna anläggningar, till exempel en kvarn. Då behöver han ha tillgång till en slutmarknad för sin produkt.

– Det vore roligt att utveckla relationer med andra odlare, mindre bagerier, livsmedelsaffärer, gårdsbutiker och kunder som är intresserade av att samarbeta och arbeta med, sälja och konsumera traktens kulturväxter. Odlingen av sådana sorter kan vara ett komplement till mina bulkprodukter och ge upphov till mer direkt kontakt med förädlare och konsumenter samt tydliggöra varifrån maten kommer, konstaterar Per Johansson. ■

Ät!Stockholms vinnare gör sorbet av vassle

2021 års vinnare av tävlingen Ät!Stockholm är Ostmakeriet för deras vasslesorbet. Företaget tävlade med sin produkt mot elva andra bidrag. Tävlingen ska lyfta fram innovativa och hållbart producerade livsmedel från svenska råvaror.

Text och foto: Gustav Broms

Finalen av tävlingen, som arrangeras av Region Stockholm, Södertälje kommun genom projektet MatLust och Länsstyrelsen i Stockholms län, ägde rum den 23 november på Södertälje Science Park och sändes samtidigt digitalt.

Ostmakeriet vann med motiveringen: ”Här får en underutnyttjad råvara nytt liv och ett älskat livsmedel en rejäl uppfräschning. Med goda samarbeten och nyskapande gastronomi visar producenterna vägen mot framtidens mat. Ett recept för andra att skapa sina

varianter av och med potential att slå stort. En läskande innovation med härlig textur som ger mersmak!”

Tillvaratagande av en biprodukt

Mejeriet, beläget på Rindö i Stockholms skärgård, har drivits av Anna Kälvebrand i tio år. Hon producerar ett tiotal ostar med mjölk från Öster Grytinge gård. För omkring två år sedan anställde hon Elin Lindqvist. Fram tills relativt nyligen arbetade Elin deltid i företaget, men hon ville gärna gå upp till heltid.

En lösning blev att investera i en glassmaskin och låta Elin ansvara för tillverkningen av glass, som började säljas i Ostmakeriets gårdsbutik under våren 2021. Samtidigt hade Anna länge funderat på om hon kunde tillvarata vasslen – en restprodukt av osttillverkningen – i stället för att låta den transporteras och bli biobränsle.

Efter att Anna och Elin kommit igång med tillverkningen och försäljningen av glass fick de idén att göra sorbet baserat på vassle (tillsammans med huvudråvarorna socker, vatten, citronsaft och guarnekärnmjöl). Elin började göra sorbet under hösten. Hon har sedan dess jobbat intensivt med att modifiera och utveckla sorbetens konsistens och smakbild.

– Sorbeten är en komplex produkt eftersom vassle är en levande råvara vars egenskaper beror på hur osten har tillverkats och mjölkens kvalitet. En del av spänningen handlar om att inte veta hur nästa sorbet blir, säger Elin.

Utökning av produktionen

Deras plan är att investera i ytterligare maskiner och utrustning för att utöka produktionen av glass och sorbet och möta efterfrågan. De produkter som hittills funnits till försäljning har gått åt.

– Människor som konsumerar hantverksmässigt gjorda livsmedel, inklusive vasslesorbeten, behöver vara öppna för att en och samma produkt kan variera beroende på när och hur den har framställts, säger Anna.

Elin beskriver sorbeten som krämig, frisk och syrlig. Framöver vill hon utveckla nya smakkombinationer.

– Till sommaren kanske det blir en rabarbersorbet, säger hon. ■

Du kan läsa mer om tävlingen och se finalen i efterhand på Ät!Stockholms hemsida www.ätstockholm.se.

Vinnarna av Ät!Stockholm 2021, Anna Kälvebrand och Elin Lindqvist från Rindö Ostmakeri.

Från vänster:
Rasmus Thunell
Jonathan Alm och
Curt Carlström
diskuterar resan
för att få till Curts
våtmark.

Curt fick hjälp att anlägga en våtmark

Turerna har varit många för Curt Carlström som velat skapa en våtmark där det tidigare funnits en sjö. Med hjälp av åtgärds-samordnarna Jonathan Alm och Rasmus Thunell blev drömmen slutligen sann. Genom ett nytt arbetssätt för vattenvård har de möjlighet att stötta mark-ägare hela vägen från idé tills att våtmarken fyllts med vatten.

Text & foto: Gustav Broms

Lantbrukaren Curt Carlströms gård ligger i Malmby, knappt fyra mil sydväst om Norrtälje. Han har cirka 190 hektar mark med bland annat får och skog samt åker där arrendatorn odlar spannmål och vall.

Redan 2014 inledde Curt sitt försök att skapa en våtmark, men resan har varit omständlig innan han i augusti förra året kunde beskåda sin 3,6 hektar stora anläggning. Marken i fråga dikades ut av tidigare generationers lantbrukare, men har historiskt utgjorts av en sjö med hamn. För Curt har marken inte varit möjlig att använda produktivt.

Curt pekade första gången ut platsen som lämplig att anlägga våtmark på i samband med att naturvårdare på Norrtälje Naturcentrum utredde lämpliga platser för anläggning

av våtmarker kring sjön Sparren. Marken och sjön ingår i en knappt 50 kvadratkilometer stor del av Åkerströmmens avrinningsområde.

Avrinningsområdet

Åkerströmmens cirka 400 kvadratkilometer stora avrinningsområde har få sjöar och våtmarker. Samtidigt är den 41 kilometer långa Åkerströmmen med utlopp i Åkersberga förorenat av närsalter som kväve och fosfor, vilket bidrar till Östersjöns övergödning. Avrinningsområdet präglas av ett landskap med jordbruk, skog, hästgårdar och enskilda avlopp som har delvis låga grundvattennivåer och en huvudström vars fall är flackt efter tidigare utdikningar och uträtade vattendrag.

Uppströms till Curts Carlströms mark finns däremot ett fall som underlättar vattnets tillflöde till våtmarkens vall. Våtmarken sedimenterar näringsämnen från odlingsmark uppströms och skapar en buffert för markägare och boende nedströms, vilket bland annat minskar risken för översvämningar, produktionsbortfall och näringsläckage på åkrar.

Curt förväntan är att våtmarken ska bidra till förekomsten av grundvatten i omgivningen, hålla nere torvmarkens växthusgasutsläpp och gynna växtlighet och biologisk mångfald.

– Det är framför allt våtmarkens miljönytta som har drivit mig, sammanfattar han.

Utmaningar för Curt

När Curt tidigare sökte finansiering från landsbygdsprogrammet var det svårt för honom att klara det mesta på egen hand, som att ta in anbud från entreprenörer som kunde utföra uppdraget, se till att specifika lagar och regler uppfylldes och täcka alla utgifter utan att veta om han skulle få pengarna tillbaka.

– Jag tänkte att om det här ska fungera behöver någon ha ork och tid för att överblicka alla delar som behöver lösas innan en sådan här anläggning kan förverkligas. Du behöver veta hur vattnet rinner till och från våtmarken och vilka du ska samarbeta med. Du måste vara insatt både i tjänstemäns, grävares, mark-ägares och naturvårdares perspektiv.

Åtgärds-samordnarna

Genom det LEVA-projekt som avrinningsområdet ingår i kunde Curt få den hjälp han behövde för att ro projektet i hamn. Projektet omfattar Åkerströmmens och Norrtälje kommuns avrinningsområden inkluderar Norrtälje, Vallentuna och Österåkers kommun. Områdets åtgärds-

samordnare Jonathan Alm och Rasmus Thunell arbetar med vattenvård på motsvarande cirka 1 500 kvadratkilometer. Sedan de anställdes som åtgärdssamordnare år 2020 har Jonathan och Rasmus kommit att fokusera på några områden i taget.

– Vi arbetar mycket uppsökande och utifrån markägares och djurägares motivation och intresse och var insatser kan göra störst nytta, säger Rasmus.

Jonathan och Rasmus har dialog med och stödjer lantbrukare och andra intressenter – däribland kommunala tjänstemän, myndighetsföreträdare och angränsande markägare – i vilka kriterier som behöver uppfyllas för att anlägga våtmark (eller annan verksamhet) och hur anläggningen praktiskt kan skapas.

Det är framför allt våtmarkens miljönytta som har drivit mig

– Som åtgärdssamordnare kan vi vara med hela vägen och identifiera och ge förslag på åtgärder, upplysa om finansieringsmöjligheter, sköta kontakter med bland andra markägare om hur omgivningen påverkas och se till att underlag finns som underlättar för myndigheter att fatta beslut. På så sätt kompletterar vi rådgivares roll inom exempelvis Greppa Näringen, där råd ges i specifika delar av förloppet, säger Jonathan.

Rasmus poängterar att det finns mycket lantbruksverksamhet i området som skapar näringsläckage och övergödning. Behovet av våtmarker är stort.

– Samtidigt måste det vara lönsamt för den som har mark att göra vattenvårdande åtgärder, säger han.

Stöd och hjälp till Curt

Intill Curts mark finns fornlämningar på Malmby gravfält. Innan anläggningen kunde

godkännas behövde Åkerströmmens vattenvårdssamverkan enligt Riksantikvarieämbetet säkerställa att några fornlämningar inte fanns begravda på den aktuella platsen.

Ett skäl till att Curt orkat fortsätta är att Norrtälje Naturcentrum, vars uppdragsgivare bland andra är Norrtälje kommun, har varit engagerade under hela processen. Efter att Jonathan och Rasmus tagit en aktiv roll i projektet beviljades det förra året 390 000 kronor från landsbygdsprogrammet och Svensk Våtmarksfond.

Med Jonathans och Rasmus hjälp gjordes också anmälan om vattenverksamhet.

– Jag har pratat med ornitologer om fåglars häckningstider för att våtmarken ska färdigställas under en lämplig tid på året, säger Jonathan.

Jonathan och Rasmus har tillsammans med Curt anpassat vallens omfång till den omgivande marken för att lagom mycket vatten ska rinna igenom under en given tidsperiod. Tillsammans med grävaren har de satt pålar längs vallen för att hålla kvar leran.

Vikten av goda relationer

De båda åtgärdssamordnarna har utvecklat sitt nätverk bland intressenter som berörs av vattenvårdsbehov. Rasmus förklarar att när han och Jonathan söker upp människor eller blir kontaktade försöker de vara lyhörda för deras drivkrafter,

kunskaper och värden de vill gynna. De skapar förtroende genom att visa respekt för den verksamhet exempelvis lantbrukare bedriver.

– Vårt arbetssätt och våra förslag påverkas av vem vi pratar med, säger Rasmus.

Jonathan tillägger att de strävar efter att skapa goda relationer genom att vara ute och träffa människor, ha kontinuerliga dialoger och med konkreta exempel visa hur våtmarker fungerar och bidrar med.

– Därför hoppas jag att studieresor kan anordnas till Curts våtmark. Jag ser också möjligheter till ökad naturturism i området om människor får möjlighet att uppleva de estetiska och ekologiska värden våtmarken ger upphov till.

Jonathan och Rasmus är överens om att de har stort utbyte av varandra i arbetet.

– Förutom våra sakkunskaper tror jag att vårt arbete underlättas av att Rasmus under sin uppväxt paddlade i området och att jag kan prata om mina får och förmedla vissa praktiska färdigheter i lantbruk, säger Jonathan.

Curts ansvar handlar framöver om att förvalta våtmarken enligt vissa villkor.

– Jag är tacksam för all hjälp jag har fått från Jonathan och Rasmus och glad att äntligen ha en våtmark, säger han. ■

Om LEVA och rådgivning

- [LEVA](#) står för Lokalt engagemang för vatten och är en nationell satsning för utveckling av nya arbetsformer för vattenvård.
- Havs- och vattenmyndigheten, Jordbruksverket, Lantbrukarnas Riksförbund, Vattenmyndigheterna och länsstyrelserna har under 2018–2021 gett stöd till och följt 20 pilotprojekt för att stärka det lokala och långsiktiga åtgärdsarbetet mot övergödning i vattendrag och hav.
- [LEVA-projektet i Åkerströmmens och Norrtälje kommuns avrinningsområden](#) ägs av Norrtälje Naturcentrum, som har gett Utvecklingscentrum för vatten uppdraget att genomföra det. Målsättningen är att genom lokalt engagemang minska områdets näringsläckage och övergödning.
- Läs på [sidan 24](#) om rådgivning till lantbrukare för att minska växtnäringens förluster och klimatpåverkan via Greppa Näringen.

Nu vet vi mer om livsmedelsnäringens kompetensbehov

Tillgången till kompetent arbetskraft spelar stor roll för livsmedelsnäringens villkor och utvecklingsmöjligheter. I två förstudier som Länsstyrelsen genomfört har det framkommit att rekryteringsbehovet är stort i länets livsmedelsnäring.

Text: Gustav Broms Foto: Mostphotos.com

Livsmedelssektorn i Stockholms län växer. En stor andel av livsmedelsföretagen vill växa och anställa personal under de närmaste fem åren. Länsstyrelsens studier av livsmedelsnäringens tillgång till arbetskraft med rätt kompetens (deras kompetensförsörjning) i länet visar att företagare både inom primärproduktion och livsmedelsförädling söker fler personer att anställa än de kan få tag i. Samtidigt har länet ett stort antal arbetslösa. En utmaning är att motivera arbetstagare att söka och hitta jobb inom livsmedelsbranschen och att de motsvarar den kompetens företagarna efterfrågar.

Den ena förstudien, som heter Primär kompetens och samverkan, inriktas på primärproduktion (inklusive växtodling, trädgård, djurhållning, fiske och vattenbruk). I den andra, Livsviktig kompetens, har medarbetare på länsstyrelsens enhet för landsbygdsutveckling tittat på hur kompetensvillkoren ser ut inom länets livsmedelsförädling (såsom slakt och chark, mejeri och bageri).

– Satsningar på kompetensförsörjning i länets livsmedelsnäring är viktigt både för att skapa ett gott företagsklimat, stimulera sysselsättningen och bidra till en hållbar livsmedelsproduktion, säger Sara Norman, projektledare för Livsviktig kompetens.

Läs slutrapporterna

Resultatet från förstudierna finns samlat i rapporter som du hittar på [Länsstyrelsens webbplats](https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/om-lansstyrelsen/rapporter).

Rekryteringssvårigheter

Företagens möjligheter att rekrytera kompetent arbetskraft försvåras enligt studierna av brist på lämpliga utbildningar, begränsat tillträde till befintliga utbildningar och delvis lågt intresse att söka dem. Dessutom saknas kurser och arbetsmarknadsinsatser anpassade för individer som förbereder sig för ett visst yrkesområde eller söker jobb. Bristerna gäller också för personal i behov av kompetensutveckling.

Företag hämmas

Karin Haglund, projektledare för Primär kompetens och samverkan, framhåller att brist på kompetent arbetskraft riskerar att hämma företagets produktionsförmåga, utvecklingspotential och innovationskraft. Konsekvensen kan bli att företag läggs ner och sårbarhet skapas i värdekedjan.

– Oftast är det först när företagare tar in medarbetare som tid frigörs för att utveckla verksamheten. Men om företagare ska ha förmåga att anställa exempelvis personer som i övrigt har svårt att få jobb eller har bristande yrkeserfarenheter vill de se sänkta trösklar och riktade insatser från stödjande organisationer, säger hon.

Länets livsmedelsförädling utgörs av några stora (med många anställda) och många små företag (med få eller inga anställda). Arbetskraft efterfrågas särskilt inom hantverksmässigt bageri, kött- och charkbranschen och den processinriktade livsmedelsindustrin. Förstudien visar att det är en bransch som är tillgänglig för olika slags arbetstagare. Exempelvis finns en relativt hög andel personer med utländsk bakgrund i näringen.

– Företagen efterfrågar både välutbildad arbetskraft och personer utan högre utbildning eller längre yrkeserfarenhet. Samtidigt finns arbetstagare med rätt yrkes-

förutsättningar som söker sig till andra branscher, säger Sara Norman.

Brist på lantbrukskompetens

Hos primärproducenterna är medelåldern relativt hög. Primärproduktionen utgörs till största del av enskilda firmor med få eller inga anställda. Rekryteringsbehoven finns särskilt inom växtodling, odling av grönsaker på friland och uppfödning av nötkreatur.

Närmare hälften av de tillfrågade primärproducenterna i förstudien anser att det är svårt att få tag på arbetskraft med rätt kompetens. Många primärproducenter saknar samtidigt erfarenhet av att rekrytera arbetskraft från den öppna arbetsmarknaden.

– Otillräcklig kontakt mellan näringen och myndigheter, såsom Arbetsförmedlingen, kan innebära att arbetsmarknaden blir otillgänglig för många och att arbetsgivare inte får kännedom om vilka stöd de har rätt till, konstaterar Karin Haglund.

Behov av samverkan

Sara Norman framhåller att mer strategisk samverkan mellan bland andra branschföreträdare, arbetsförmedlare, lärosäten och offentliga företrädare på kommunal och regional nivå kan underlätta för arbetsgivare och arbetstagare att söka och hitta varandra och motsvara varandras förväntningar.

– Arbetet med förstudierna gör att vi nu vet mer om livsmedelsnäringens kompetensmässiga utmaningar och behov. Den kunskapen ger svar på vilka områden som kan vara viktiga att samverka kring för att bibehålla och utveckla näringens livskraft, kommenterar Sara Norman. ■

Bagerierna hungrar efter kompetent personal

Bagerier och konditorier är livsmedelsförädlingens största delbransch i länet, både sett till antalet företag och anställda. De senaste åren har antalet småskaliga bagerier vuxit och behovet av kompetent arbetskraft är stort.

Text & foto: Gustav Broms

Även om de små bagerierna och konditorierna står för en relativt liten del av alla bröd och bakverk som produceras, har de en stor del av branschen arbetskraft. Medan företag inriktade på industriell tillverkning av bakverk efterfrågar personal med teknisk kompetens såsom processoperatörer och driftstekniker, söker de mindre bagerierna och konditorierna personer med hantverksmässig skicklighet.

– De hantverksmässiga bagerierna förväntar sig att den som anställs kan baka bröd och bakverk i den mängd och kvalitet som gör att lönekostnaderna täcks, säger Jesper Långström, utbildningsansvarig bagare och konditor på [branschorganisationen Sveriges bagare & konditorer](#).

Jesper Långström menar att det råder stor brist på kompetent personal hos sådana företag.

På bageriet Bullar&Bröd i Stockholm lyfts bagarnas och konditorernas hantverksmässighet fram – en kompetens som efterfrågas av branschen.

– Bagerinäringen har utvecklats från att vara en bransch där i princip ”vem som helst” utan större ansträngning kunde bli bagare eller konditor. I dag behöver du behärska ett visst hantverk och vissa teoretiska kunskaper för att jobba inom branschen, säger han.

Brister i upphandlingar

Sveriges bagare & konditorer arbetar med kompetensförsörjning bland annat genom att granska och påverka kvaliteten i utbildningar, anordna fortbildningar, förmedla och kontrollera praktikplatser samt ha kontinuerlig kontakt med företagarna. Bland utbildningsanordnarna finns enligt Jesper sådana som inte håller den utbildningsnivå som krävs för att elevernas färdigheter ska motsvara företagarnas behov.

Han anser ett problem vara brister i de upphandlingar som görs av utbildningsanordnare.

– Min förhoppning är att få en bättre dialog med huvudmän som upphandlar en viss utbildning för att skapa mer samsyn om vad upphandlingen ska innehålla, inklusive krav på lokaler, utrustning och utbildningsupplägg, säger Jesper.

Högt tryck på YH-utbildningar

Den utbildningsform som enligt branschföreträdare ger den bästa förberedelsen för bagaryrket är yrkeshögskoleutbildning. Söktrycket till de två YH-utbildningar för bagare och konditorer som finns (i Kristianstad och Göteborg) är högt och bara ett fåtal av de sökande som är behöriga kommer in. Men Jesper delar med sig av vad som enligt honom är en glad nyhet: Nyligen blev det klart att en tredje yrkeshögskola för bagare och konditorer startas i Västerås.

Jesper Långström, utbildningsansvarig på Sveriges bagare & konditorer.

I länet finns flera gymnasieprogram och yrkesvuxutbildningar för personer intresserade av bakning. Samtidigt väljer inte alla som går en sådan utbildning att arbeta i branschen. Jesper menar att en del elever inte är beredda på de arbetsvillkor som ingår i yrket, inklusive högt tempo och arbete tidiga morgnar.

– De som blir duktiga bagare och konditorer är personer med genuint intresse av det, säger han.

Underlätta för yrkesväxlare

En grupp som har kommit att arbeta på och starta småskaliga bagerier och konditorier är yrkesväxlare: personer med andra utbildningar och karriärer bakom sig som velat byta yrke och bransch.

– Jag vill att det ska bli lättare för den gruppen att bli bagare eller konditor. De saknar i regel dokumenterad erfarenhet av branschen och därmed behörighet till YH-utbildningarna. Samtidigt har de svårt att komma in på kommunala vuxenutbildningar, där företräde ges åt personer som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Jesper Långström märker hur bakning har blivit alltmer populärt att ägna sig åt, något Sveriges bagare & konditorer bidrar till bland annat genom att anordna olika tävlingar.

– Det är roligt att möta alla personer som brinner för att lära sig och utvecklas inom yrket. Jag ser det som en viktig angelägenhet att ge dem så goda förutsättningar som möjligt. ■

Fällor mot granbarkborre har gett resultat

Under sommarhalvåret 2021 har Länsstyrelsen försökt begränsa skador från granbarkborre, bland annat med hjälp av fällor i anslutning till tio naturreservat i länet. Nu har de plockats ner och de infångade borrararna räknats samman. Länsstyrelsens reservatsförvaltare Mats Gothnier på enheten för naturskötsel berättar om resultatet.

Text: Hanna Williamsson Foto: Mats Gothnier (ovan), Mats Carlén (nedan)

Länsstyrelsen arbetar sedan flera år med att kartlägga och försöka begränsa skadorna av granbarkborre på skog i och i anslutning till naturreservat och andra skyddade områden i länet.

Vårt arbete med fällorna

På vår webbplats hittar du en [rapport om vårt arbete med feromonfällor](#) mot granbarkborre i Stockholms län under 2021.

Om granbarkborren

Granbarkborren är en cirka fyra millimeter lång skalbagge som tillhör barkborrarna. Det finns cirka 90 arter av barkborrar i Sverige. Nästan 30 av dem kan leva på gran, men granbarkborren är den enda som kan döda stora friska granar och är den insekt som gör mest skada i våra granskogar. Granbarkborren angriper främst stormfällan, men kan även ge sig på granar som är stressade och doftar på ett särskilt sätt, vilket granbarkborren känner av.

På [Skogsstyrelsens webbplats](#) finns bland annat Granbarkborreskolan, där du kan lära dig mer om granbarkborren och hur du kan förebygga, upptäcka och bekämpa angrepp.

**Fällor ger
en möjlighet att
begränsa mängden
granbarkborrar utan
att avverka träd**

– Efter både torrsomrar och stormvintrar har problemen med granbarkborreangrepp på granskog ökat, i naturreservaten precis som i resten av länet, konstaterar Mats Gothnier.

Mer än tre miljoner granbarkborrar

I samarbete med Skogsstyrelsen satte Länsstyrelsen i våras ut 255 feromonfällor för att fånga granbarkborrar med hjälp av ett doftämne, feromon, som lockar till sig insekten. Efter att fällorna tömts under sommaren plockades de bort i oktober. Efter att innehållet räknats samman kan man konstatera att mer än 3 254 000 granbarkborrar fångats.

– Det är kanske bara en bråkdel av alla granbarkborrar som skadar länets skogar, men det är ändå tre miljoner färre än vad det annars skulle vara, säger Mats Gothnier.

Fällor som skonar träden

I skyddade områden går det oftast inte att arbeta med samma bekämpningsmetoder som i produktionsskogen, eftersom det

finns andra mål med skötseln och föreskrifter som begränsar vad man får och inte får göra.

– Att använda sig av fällor är en möjlighet att begränsa mängden granbarkborrar utan att avverka träd och kan fungera som ett komplement till andra åtgärder, förklarar Mats Gothnier. ■

Nya investeringsmöjligheter inom Klimatklivet

Klimatklivet är ett nationellt investeringsstöd till lokala och regionala åtgärder som minskar utsläppen av koldioxid och andra gaser som påverkar klimatet. Skicka in en ansökan om du har en idé! Tänk på att ansökningarna jämförs för att de investerade medlen ska ge största möjliga utsläppsminskning per investerad krona.

Text: Junaid Rabail Foto: Mostphotos.com

Stöd kan ges till alla förutom privatpersoner. Det går bra att söka för en enskild firma. Sedan starten 2015 har 4 190 åtgärder, med stödbelopp på nio miljarder kronor, fått stöd. Stödet har fördelats till företag, organisationer och myndigheter som ansökt om stöd för klimatåtgärder. Den största andelen, 77 procent, har gått till företag. Stödet från Klimatklivet utgör i genomsnitt 44 procent av den totala investeringskostnaden.

Klimatklivet och jordbruk

Klimatklivet har hittills beviljat stöd till 511 aktörer inom jordbrukssektorn. Exempel på några beviljade åtgärder är utbyte av fossila bränsle mot förnybar energi i de pannor som används för spannmålstorkning, uppvärmning av stallar och växthus, inköp av eldrivna bevattningspumpar och foderblandare samt produktion av biogas från gödsel.

Ny möjlighet till stöd i biogasproduktion

Från och med i år kan även de som vill investera i en småskalig elproduktion från biogas söka stöd i Klimatklivet. Exempelvis kan lantbrukare söka stöd för elproduktion från den gödsel som gården genererar. Annars är småskalig elproduktion undantagen från stöd inom klimatklivet. Mer information om töd till biogas inom Klimatklivet finns på [Naturvårdsverkets webbplats](#).

Kommande ansökningsperioder

Under 2022 finns totalt 2,7 miljarder kronor i Klimatklivet. Klimatklivet planerar att hålla öppet för ansökningar tre gånger under 2022; första ansökningsperioden är 10 till 28 februari. [Läs mer och ansök på vår webbplats](#). ■

Strukturkalk

– bra för både miljö och lönsamhet

Nu kan du söka stöd för struktur-kalkning. En god markstruktur är grunden för en välfungerande odlingsjord. På lerjordar har strukturkalk en långsiktigt positiv effekt på strukturen samtidigt som fosforförlusterna kan minska.

Text: Karin Haglund Foto: Mostphotos.com

Åkermark med lerjord har ofta en sämre struktur än andra åkerjordar, vilket gör det svårt för grödan att ta upp näring och vatten. Näringen som växterna behöver och som du som lantbrukare betalar för hamnar istället i vattendrag, vilket är ett problem både för ekonomin och för miljön.

Minskade fosforförluster och bättre dränering

Strukturkalk behöver lerpartiklar att reagera med, därför fungerar strukturkalkning bara på lerjordar. Jorden bör också ha en god bärighet och dränering för att kalkningen ska få god effekt. Strukturkalk består av bränd eller släkt kalk som reagerar med lerpartiklarna. Det gör att de klumpar ihop sig till fler och stabilare aggregat. Strukturkalkade lerjordar är mer lättbearbetade, torkar upp snabbare och gynnar en jämnare uppkomst av grödan.

På lerjordar sker de största fosforförlusterna vid häftiga regn och

vid snösmältning då fosfor transporteras med uppslammade lerpartiklar i jorden. Efter strukturkalkningen får lerpartiklarna svårare att transportera sig och jorden krymper eller sväller inte lika mycket. Istället för sprickor som snabbt leder vattnet med fosfor och uppslammad material till dräneringsrören skapar strukturkalken ett finmaskigt nät av sprickor som gör att regnvattnet infiltreras bättre. För optimal effekt är det bäst att sprida strukturkalken vid bra väderlek, låg markfuktighet och hög marktemperatur.

Strukturkalk i återfyllnadsjorden

Att anlägga kalkfilterdiken är ytterligare en metod som effektivt minskar fosforförluster från lerjordar. Ett kalkfilterdike är ett täckdike där strukturkalk brukas ned i återfyllnadsjorden. Det ger en porös och stabil återfyllnad med god genomsläpplighet som effektivt binder fosfor när ytvattnet rinner genom jordmassorna ner till dräneringsröret. Kalkfilterdiken kan göras både vid nydikning av åker eller vid förbättring av vattensjuka delar av fält.

– Om man har lerjordar och planerar att göra om dräneringen så ska man anlägga kalkfilterdiken, säger Anders Andersson som arbetar på Skaraborgs strukturkalksförening.

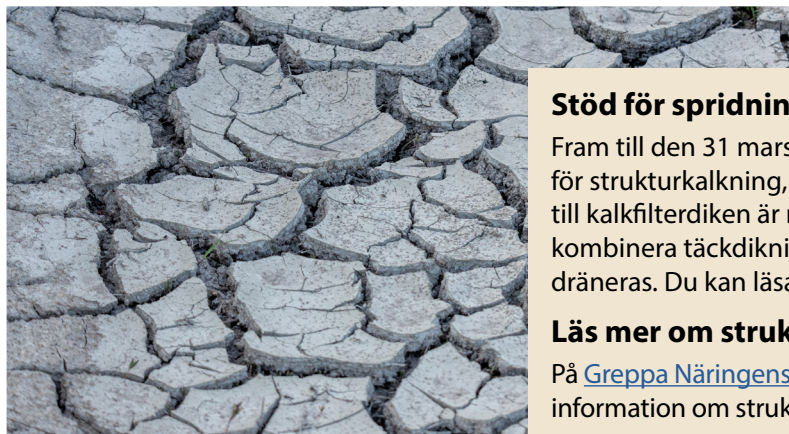
Anders beskriver återfyllnads-materialet som en hållbar lecastensstruktur som ger en bättre infiltration och högre PH. Strukturen som bildas i kalkfilterdiken skapar en kapillär sugkraft som gör vattenflödet ner till dräneringsröret mer effektivt. Genom kalkfilterdiken får jorden bättre förutsättningar att klara av mycket nederbörd och stora vattenflöden.

– Det är kalkfilterdikens positiva effekter på upptorkning och fosforförluster samt dess långa livslängd som gör det till en lönsam investering, berättar Anders.

Metod efter behov

Eftersom kalkfilterdiken är dyrare att anlägga än enbart täckdikning bör de användas där de gör nytta. I Stockholms län har många områden en kombination av ler- och lättjordar. Det finns inget hinder från att använda strukturkalk på fält med blandade jordar, men för att det ska ha effekt och vara lönsamt ska det bara göras där det finns ett behov.

– På arealer med blandade jordar så väljer man självklart att enbart täckdika områden med lätta jordar. Dela upp skiftet och fokusera på att anlägga kalkfilterdiken eller sprida strukturkalk på de delar av fältet där det finns lerjord och du har problem med vattenavrinning, säger Anders. ■

Stöd för spridning av strukturkalk och kalkfilterdiken

Fram till den 31 mars 2022 kommer du att kunna söka stöd för strukturkalkning, täckdikning och kalkfilterdiken. Stödet till kalkfilterdiken är möjligt att söka också om du avser att kombinera täckdikning och kalkfilterdiken på arealen som ska dräneras. Du kan läsa mer om stöden på [nästa sida](#).

Läs mer om strukturkalk

På [Greppa Näringens webbplats](#) finns praktiska råd och mer information om strukturkalkning.

Nu finns nya stödpengar att söka

Nu finns det nya stödpengar riktade mot täckdikning, strukturkalkning och kalkfilterdiken. De riktade utlysningarna är öppna mellan den 1 februari och 31 mars 2022. Om din ansökan kommer in ett annat datum hanteras ansökan utanför utlysningen och prioriteras mot andra typer av investeringar.

Text: Karin Haglund Foto: Cecilia Norén

De ansökningar som kommer in bedöms och utvärderas utifrån urvalskriterier som du kan läsa mer om i Länsstyrelsen Stockholms handlingsplan för landsbygdsprogrammet. Mer [information om utlysningarna](#) och [handlingsplanen för landsbygdsprogrammet](#) hittar du på vår webbplats. Om du vill ansöka om stöd gör du det i [e-tjänsten på Jordbruksverkets webbplats](#). ■

Strukturkalkning

Länsstyrelsen utlyser 634 207 kronor i stöd för investeringar i strukturkalkning.

Du kan få stöd för inköp av strukturkalk, köp av tjänst för spridning av strukturkalk samt köp av konsulttjänst för att planera och genomföra investeringen.

Din ansökan ska innehålla en projektplan och en detaljerad budget. För att beviljas stöd ska marken som strukturkalkas ha en tillfredställande dränering och en lerhalt på mer än 15 procent. Ett villkor för stödet är också att nedbrukningen av strukturkalken sker under torra förhållanden.

Du kan få högst 40 procent av dina utgifter i stöd, förutsatt att utgifterna ger rätt till stöd. Stöd kommer inte att beviljas ansökningar som har mindre än 30 000 kronor i stödberättigande utgifter.

Täckdikning

Länsstyrelsen utlyser 2 484 004 kronor i stöd för investeringar i täckdikning.

Du kan få stöd för inköp av nytt material samt köp av tjänst av konsulter för att planera och genomföra investeringen.

Din ansökan ska innehålla en projektplan med täckdikningsplan och detaljerad budget, resultat- och balansräkning samt minst två offerter.

Du kan få högst 30 procent av dina utgifter i stöd förutsatt att utgifterna ger rätt till stöd. Stöd kommer inte att beviljas ansökningar med mindre än 100 000 kronor i stödberättigande utgifter.

Kalkfilterdiken och kalkfilterdiken i kombination med täckdikning

Länsstyrelsen utlyser 789 532 kronor i stöd för miljöinvesteringar i kalkfilterdiken och kalkfilterdiken i kombination med täckdikning för förbättrad vattenkvalitet.

Du kan få stöd för inköp av nytt material, såsom strukturkalk, dräneringsrör och grus samt för köp av tjänst för att genomföra investeringen. Du kan också få stöd för köp av tjänst av konsult som gör en förstudie eller planerar investeringen.

Din ansökan ska innehålla en projektplan med täckdikningsplan och en detaljerad budget. För att beviljas stöd ska marken ha en lerhalt på mer än 15 procent och inblandningen av strukturkalken ske under torra förhållanden.

Du kan få högst 50 procent i stöd för de utgifter som ger rätt till stöd. Stöd kommer inte att beviljas ansökningar som har mindre än 30 000 kronor i stödberättigande utgifter.

**Ansök senast
den 31 mars**

SAM special

Få hjälp med SAM-ansökan

Texter: Paulina Liljander Foton: Mostphotos.com

Se till att komma igång med din ansökan i [SAM Internet](#) tidigt i år så att vi handläggare på Länsstyrelsen hinner hjälpa dig över telefon om du stöter på problem. På grund av pandemin kommer det inte att vara möjligt för oss att erbjuda hjälp i Länsstyrelsens lokaler eller i Norrtälje. **Ring oss på 0771-67 00 00** om du vill ha stöd när du fyller i din ansökan eller om det dyker upp problem. Du kan också boka in en telefontid med oss då vi hjälper dig med SAM Internet och frågor kopplat till din SAM-ansökan. Försök att logga in innan så att vi kan se vad du har fyllt i och kan hjälpa dig lösa eventuella problem. Det är inte alltid lätt att förstå meddelandena i SAM Internet, men läs igenom i lugn och ro från start till slut så brukar det gå bra. ■

Innan du skickar in din ansökan

- Kontrollera att du har med all mark i din ansökan, men även att du tagit bort mark du inte har rätt att söka stöd för.
- Läs fel och varningar som finns i din ansökan.
- Läs igenom de krav och villkor som gäller för din ansökan innan du godkänner. Då får du koll på grundvillkoren för jordbrukarstöden. ■

Ny postadress

Från och med i år ska post om SAM-ansökan skickas till:
Länsstyrelsen i Stockholms län
Enheten för lantbruk
Box 22067
104 22 Stockholm

Datum för SAM-ansökan

SAM Internet är nu öppet för ansökan 2022. **Sista ansökningsdag blir i år den 13 april.** Kommer din ansökan in efter 13 april minskas ersättningen med en procent för varje arbetsdag ansökan är försenad. Sista dag att lämna in SAM-ansökan med avdrag är 9 maj. Sista ändringsdag är 15 juni. ■

Få hjälp att ta över eller lämna över SAM-ansökan

Planerar du att ta över en SAM-ansökan från någon? Eller ska du lämna över din egen SAM-ansökan till någon? Det är mycket viktigt att den som tar över SAM-ansökan skickar in den. Utöver det finns flera saker att tänka på, beroende på omständigheterna. Du får gärna kontakta oss så att vi kan hjälpa dig med vad som är aktuellt i ditt fall. Vid ett helt övertag kan vi hjälpa till att tekniskt föra över blocken i [SAM Internet](#) till den som ska söka stöden i år, men **detta måste göras innan någon av er börjat ändra i SAM-ansökan**, så var ute i god tid! ■

Skaffa fullmakt i god tid

Gör du ansökan för ett företag, en organisation, en förening eller åt en annan privatperson? Då behöver du en fullmakt för att kunna logga in i SAM Internet. En privatperson som har e-legitimation kan dela ut fullmakt för SAM Internet på [Mina sidor på Jordbruksverket](#). Företag, organisationer och föreningar måste ge fullmakt via en [blankett som finns i Jordbruksverkets webbutik](#). Välj den som inte gäller projektstöd. Se till att ordna fullmakt redan nu så att ansökan inte riskerar att bli försenad på grund av problem med fullmakten. ■

Mer pengar till ekologisk djurhållning

År 2022 höjs ersättningsnivån för ekologisk djurhållning och omställning till ekologisk djurhållning baserad på åkermark med 100 kronor per hektar. ■

Fick du fältkontroll 2021?

Då är det en bra idé att titta på kontrollresultatet när du fyller i SAM-ansökan 2022. Hämta förra årets ansökan som vanligt och gå sedan igenom dina block och skiften med kontrollresultatet till hands och gör eventuella ändringar utifrån kontrollresultatet. Blocken är uppdaterade enligt kontrollresultatet när du loggar in i [SAM Internet](#), men har en arealförändring gjorts kan du behöva ta bort skiftet och autorita ett nytt skifte för att få rätt areal. Ett vanligt fel vid fältkontroll är att man angett grödkod 50 (slätter- och betesvall på åker), men att Länsstyrelsen konstaterar i fält att det är grödkod 49 (vall som ej är godkänd för miljöersättning). Ändra i så fall till grödkod 49 när du fyller i gröda och stöd på skiftet. ■

Beslut från tidigare stödår

Nu har Länsstyrelsen påbörjat arbetet med att fatta beslut i jordbrukarstödsärenden från 2015–2021 som ska avslås, avvisas eller avskrivas. Exempel på brev som skickas ut är beslut om avskrivning om du har dragit tillbaka din ansökan om stöd, och avslag på utbetalningar där du sedan tidigare fått ett avslag på ett åtagande. Oftast har du redan kännedom om detta, men har inte fått ett utskickat beslut. Vi har även tagit beslut om tilläggsutbetalningar, gårdsstöd och förgröningsstöd från tidigare i år på grund av en omräkning av krisreserven. [Kontakta oss](#) gärna om du har några frågor kring ett beslut du tar emot! ■

Vill du förlänga, utöka eller nysöka ett åtagande?

Stödåret 2022 blir ett förlängningsår precis som 2021, eftersom nästa landsbygdsprogram startar först 2023. Detta gäller för miljöersättningarna:

- Skyddszoner och vallodling går att förlänga ett år, men ej utöka eller nysöka.
- Skötsel av våtmarker och dammar går att utöka eller nysöka (5 år), men ej förlänga ett år.
- Omställning till ekologisk produktion går att utöka eller nysöka (ettårigt åtagande), men ej förlänga ett år.
- Betesmarker och slätterängar, ekologisk produktion, minskat kväveläckage samt hotade husdjursraser går att förlänga ett år, utöka eller nysöka (ettårigt åtagande).
- Komplement på betesmarker och slätterängar med särskild skötsel går att förlänga ett år (förutom lövtäkt och bränning), men ej utöka eller nysöka.
- Restaurering av betesmarker och slätterängar går varken att förlänga, utöka eller nysöka.

[Mer information om det som är nytt i jordbrukarstöden 2022 hittar du på Jordbruksverkets webbplats.](#) Längst ner på webbsidan kan du läsa senaste nytt om ersättningarna samt teckna en prenumeration på nyhetsbrevet om stöd till landsbygden. ■

Få brev digitalt

Du vet väl om att du kan få alla dina brev från oss och andra myndigheter till en digital brevlåda. Med en digital brevlåda får du posten digitalt i stället för på papper – allt samlat på ett ställe. Du har du alltid tillgång till din post och du tar emot den snabbt, säkert och miljövänligt. Det enda du behöver är e-legitimation, till exempel [BankID](#).

Det finns fyra olika digitala brevlådor:

- [Min myndighetspost](#)
- [Kivra](#) (även post från företag)
- [Digimail](#) (även post från företag)
- [E-Boks](#) (även post från företag)

Behöver du betesmark...

Behöver du mer betesmark eller vill du ha tillgång till reservmarker om det blir en torr sommar? Här kommer tips på kostnadsfria digitala tjänster som hjälper dig hitta mer mark!

Text: Ylva Berry Foto: Mostphotos.com

Vår betesförmedling

Testa [Länsstyrelsens kostnadsfria betesförmedling](#); det tar bara några minuter att lägga in en förfrågan och i de allra flesta fall kan du få förslag på marker i de kommuner du önskar. Du kontaktar

markägaren om du tycker att det den erbjuder verkar intressant. Vi låter dig som är djurägare ta kontakten eftersom det är du som behöver köra dina djur och troligen även sköta den dagliga tillsynen.

Lantmäteriets webbtjänster

Ett annat sätt är att försöka hitta och få till en överenskommelse med ägaren till obetade marker i din närhet. Du kan söka fram vem som äger en fastighet på Lantmäteriets webbplats i [tjänsten "Vem äger fastigheten?"](#). Du loggar in med

ditt bankid och söker på kommun samt fastighetsbeteckning för att hitta marken du är intresserad av.

Om du inte känner till fastighetsbeteckningen kan du hitta den med hjälp av [Lantmäteriets tjänst "Min karta"](#). Där kan du zooma in med plustecknet till vänster i bilden och leta dig fram i kartan till rätt plats. Till vänster i kartbilden finns verktyget byt kartlager (tre kvadrater liggande ovanpå varandra). Där kan du byta till en flygbild eller visa fastighetskartan med alla fastighetsbeteckningar. ■

Om du får till ett samarbete

Det är alltid bra att skriva ett betesavtal så att ni är eniga om villkoren för samarbetet. Det finns många aktörer som erbjuder hjälp med att skriva arrendeavtal och du kan även hitta arrendemallar på internet.

Vad kan ingå i ett betesavtal?

- Vilka parter som ingår avtalet
- Vilka marker avtalet gäller
- Hur länge avtalet gäller
- Hur lång uppsägningstiden är
- Vem som har rätt att söka gårdsstöd och eventuell miljöersättning för marken
- Vem som ansvarar för stängsel och att röja igenväxning
- Vem som ansvarar för vattning och daglig tillsyn av djuren
- Vem som står som ansvarig om djur skadas eller orsakar skada
- Hur hårt betestrycket får vara samt mellan vilka datum marken får betas
- Om det finns känsliga träd som ska skyddas
- Om det ingår tillgång till stall

...eller betesdjur?

Behöver du betesdjur till din betesmark eller vill du erbjuda reservmarker om det blir en torr sommar?

Ta hjälp av [Länsstyrelsens kostnadsfria betesförmedling](#) och se om du får napp! Glöm inte att fylla i vem av er som ska ta med betesmarken i SAM-ansökan i formuläret. Vi låter djurägarna ta kontakten eftersom det oftast är de som behöver köra sina djur och sköta daglig tillsyn. ■

Engångsröjning av betesmark

I höst är sista chansen att skicka in en ansökan. Vi har en liten pott med medel kvar, så vi kommer att prioritera att ge stödet åt de som har högst natur- och kulturvärden samt bäst förutsättningar att lyckas med en ettårig restaurering. Innan du ansöker vill vi därför att du får ett kostnadsfritt rådgivningsbesök (Se annonsen "Betesplanering och betesmarker" på [sidan 27](#)). Vi behöver få in din ansökan mellan 15 augusti och 15 oktober och restaureringen ska påbörjas vintern 2022/2023. Läs [mer om stödet på Jordbruksverkets webbplats](#). ■

Så förändras stöden under kommande år

Sverige har tagit fram en strategisk plan som omfattar jordbrukarstöden i den nya programperioden som startar 2023. **Planen är dock ännu inte beslutad**, så för att hålla dig uppdaterad kan du gå in på Jordbruksverkets webbplats och läsa [mer om stöd och ersättningar i den strategiska planen 2023-2027](#).

Texter & foto: Paulina Liljander

Stöd som tas bort

Två stöd som inte är med i planen är förgröningsstödet och miljö-

ersättning för vallodling. Ersättning för rovdjursstängsel, engångsröjning av betesmark, restaurering av betesmarker samt bränning och lövtäkt är inte heller med i planen, men kommer att vara möjliga att söka på annat sätt med nationell finansiering.

Gårdsstödet

Systemet med stödrätter kommer troligen tas bort. Idag är gårdsstödet 130 euro och förgröningsstödet cirka 70 euro per hektar – totalt cirka 200 euro. År 2023 är det planerade stödbeloppet för gårdsstödet 154 euro per hektar och förgröningsstödet uteblir. För att

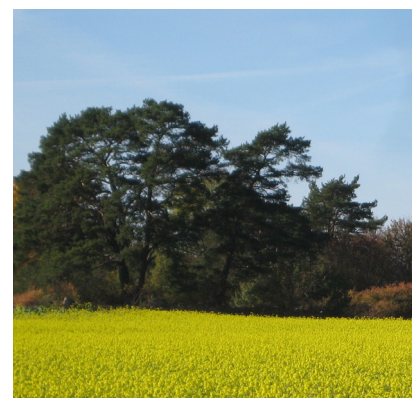
få fullt gårdsstöd måste du följa så kallade grundvillkor. Grundvillkoren kan jämföras med de tvärvillkor som finns idag och även med vissa krav i det nuvarande förgröningsstödet.

Nya ersättningar och höjda stödnivåer

En ny ersättning för mellangrödor och precisionsjordbruk planeras, samt ett investeringsstöd till bevattningsdammar. De ersättningar som väntas få en höjd stödnivå är betesmarker och slätterängar, startstödet och inkomststödet till unga, samt ersättningarna till djurvålfärd. ■

Tvärvillkorsavdrag för varje år med en överträdelse

År 2021 kom en dom från EU domstolen som påverkar hur tvärvillkorsavdrag ska beräknas och tillämpas. Om Länsstyrelsen vid en kontroll upptäcker en överträdelse som även har pågått under tidigare år ska vi beräkna och besluta om tvärvillkorsavdrag även för dessa år. Avdraget beräknas då som en procentsats av det belopp som har betalats ut för varje år som överträdelsen funnits. Det totala beloppet dras sedan av från utbetalningen för det år som kontrollen utfördes. ■

Kommunkontrollanter fokuserar på IPM

Under odlingssäsongen 2022 kommer kommunernas kontrollanter speciellt att fokusera på Integrerat växtskydd (IPM). Så tänk gärna igenom en extra gång vilka förebyggande åtgärder du gör för att minska förekomsten av ogräs och skadegörare, hur du bevakar dina odlingar, hur du anpassar dosen av växtskyddsmedel och hur du utvärderar dina insatser. Kom ihåg att dokumentera! ■

Fältkontroller 2022

Text: Johannes Tykesson Foto: Ylva Berry

De senaste två åren har Länsstyrelsen haft lägre kontrollfrekvenser på grund av pandemin. Från 2022 anser dock EU-kommissionen att vi ska återgå mer till ett normalläge. Det innebär att vi kommer att utföra ungefär dubbelt så många arealbaserade fältkontroller under 2022.

I januari påbörjade vi arbetet med djurkontroller och tvärvillkorskontroller, och de löper på under hela året. Oftast kan vi avisera kontroll någon dag innan, men det finns undantag då vi måste göra besöket helt oaviserat. Vi uppskattar att du som är djurägare är behjälplig vid kontrolltillfället.

Arealkontrollerna börjar under maj och fortsätter till november. ■

Nya satsningar i landsbygdsprogrammet

I slutet på förra året beslutades om en ny ändring av det nuvarande landsbygdsprogrammet som innebär att Länsstyrelsen nu utlyser stödpengar till strukturkalkning, täckdikning och kalkfilterdiken. Flera andra stöd är också öppna för nya ansökningar.

Text: Karin Haglund Foto: Mostphotos.com

I slutet på förra året beslutades om en ny ändring av det nuvarande landsbygdsprogrammet som innebär att Länsstyrelsen nu utlyser stödpengar till strukturkalkning, täckdikning och kalkfilterdiken. Flera andra stöd är också öppna för nya ansökningar.

Nya pengar till täckdikning och strukturkalkning

[Programändringen](#) som skedde i höstas innebär ett tillskott med 406 miljoner för åren 2021–2022, där en del ska utlysas för stöd till strukturkalkning, täckdikning och kalkfilterdiken. Syftet med förstärkningen är att förbättra konkurrenskraften för jordbruksföretag, där en förutsättning är en väl-dränerad mark som säkerställer en god produktionsförmåga.

Tillskottet av stödpengar har fördelats ut till länen och Länsstyrelsen Stockholm har cirka 3,9 miljoner kronor att utlysa i stöd.

För att söka stöden ska du vara jordbruksföretagare i Stockholms län. Utlysningarna är öppna för ansökningar mellan den 1 februari och 31 mars 2022. Du kan läsa mer om utlysningarna på [sidan 17](#).

Andra stöd som du kan söka

Det finns även pengar kvar att söka inom följande stöd:

- [Startstöd](#)
- [Stöd till miljöinvestering för att anlägga våtmarker och dammar](#)
- [Stöd till investeringar i kommersiell och offentlig service](#)
- [Stöd till stängsel mot rovdjur](#)

Läs mer om stöden på [vår webbplats](#). Sök på det stöd som du är intresserad av.

För att vi ska kunna bevilja stöd behöver vi rimlighetsbedöma de utgifter som du söker stöd för. Det innebär att du behöver visa minst två offerter eller prisuppgifter för samtliga utgifter som ingår i din ansökan.

För att du ska kunna få stöd får du inte ha påbörjat din investering eller ditt projekt innan du skickar in din ansökan om stöd.

Utbetalning av stöd

Du som har beviljats stöd kan ha möjlighet att söka forskottsutbetalning, kontakta oss för mer information på landsbygdsutveckling.stockholm@lansstyrelsen.se

Vår handläggningstid för utbetalningsansökningar är fyra månader, men vi handlägger ditt ärende så fort vi kan.

Nästa landsbygdsprogram

I december förra året fattade regeringen beslut om ett [förslag till en strategisk plan](#) för nästa

programperiod av landsbygdsprogrammet. I förslaget är den totala budgeten 60 miljarder kronor för perioden 2023–2027. Utöver detta satsar regeringen ca 4,3 miljarder kronor på nationella insatser för jordbruket, miljön och utvecklingen av Sveriges landsbygder under samma period. Fokus i den strategiska planen är fler gröna jobb, ökad livsmedelsproduktion och ökade ambitioner inom miljö- och klimatområdet.

I regeringens arbete med den strategiska planen har förenklingar av stödsystem och regelverk och en mer fokuserad politik lett till att vissa av dagens stödformer från och med 2023 kommer att hanteras och finansieras nationellt istället för att ingå i den strategiska planen och finansieras från EU. Det gäller bland annat stöd till bredband, kommersiell service, biogas, rovdjursstängsel och engångsröjning av betesmark.

EU-kommissionen kommer att granska förslaget under 2022 och förhandla med Sverige om innehållet det kommande året. Det kan därför bli ändringar i stöden och ersättningarna innan kommissionen godkänt den strategiska planen. ■

Stöd för att underlätta vildsvinsköttets väg till konsument

I det senaste tillskottet av pengar till landsbygdsprogrammet ingick även en riktad satsning för att underlätta vildsvinsköttets väg till konsument. Länsstyrelsen Stockholm kommer senare i år att göra en utlysning där du kan söka investeringsstöd för vilthantering kopplat till vildsvin. Vi kommer att komma ut med mer information om utlysningen på [vår webbplats](#) och i [vårt nyhetsbrev](#). ■

Så betar sig hönsen

Per Jensen är etologiprofessor vid Linköpings universitet och har skrivit flera böcker om djurs beteenden. Landsbygd i centrum har tagit chansen att kackla lite med honom om höns.

Text: Freja Engström Foto: Mostphotos.com

– Det roligaste med höns är att iaktta deras sociala liv, säger Per Jensen. Höns är en av världens mest sociala fågelarter – de ”småpratar” och samspekar ständigt inom flocken. Varje höna har sin egen personlighet, en del är framåt och nyfikna, andra mer avvaktande och stillsamma.

På Linköpings universitet arbetar han med en stor population leghorn och djungelhöns samt korsningar mellan dem som forskarna studerar för att hitta likheter och skillnader i beteenden och egenskaper.

– De domesticerade hönsen är mindre rädda, mer undersökande och mer socialt toleranta, vilket gör att de kan leva i större grupper. Sedan tillkommer flera andra egenskaper såsom att de är större, har andra färger och värper fler och större ägg.

Genom korsningarna kan Per tillsammans med de andra forskarna analysera vilka gener som ligger bakom de här skillnaderna. På så sätt får de ett antal viktiga kandidater till varför hönsen är mindre rädda och mer sociala.

– Vi har till exempel hittat gener som styr avsaknad av pigment,

Leghorn

vilket gör att vita höns blir vita och ger tamhönsen gula ben. Detta är ett sätt för dem att spara viktig näring till äggen, förklarar Per.

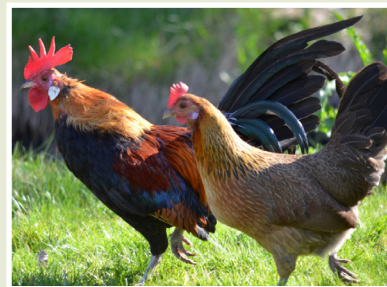
I sitt eget hönshus har Per tre vita leghornhöns samt tre hönor och

en tupp som är röda djungelhöns: hönsens vilda förfäder.

– När hönsen väl har vad de behöver är de väldigt lätta husdjur och det är inte helt fel att få ägg till sina husbehov, säger Per. ■

Röd djungelhöna (Gallus gallus)

Den är en art av fasanfåglar som ännu lever vilt i nordöstra Indien och Sydostasien. Arten lever i små grupper med en tupp som svartsjukt skyddar sina hönor. Den är skyggare än tamhöns och gömmer sig gärna i buskage. Honan och hanen skiljer sig mycket i färg, storlek, läten och karaktär. Tuppen är till exempel färggrann och hönorna bruna. En vuxen höna väger cirka ett kilo.

Röda djungelhöns. Foto: Per Jensen

Leghorn (Gallus gallus domesticus)

Rasen är domesticerad och härstammar från den röda djungelhönan. Leghorn blev känd redan på 1800-talet för sin goda värpförmåga; en höna kan lägga ungefär 200 ägg per år. Ett ägg väger mellan 60 och 70 gram. Leghornhönan var länge den vanligaste rasen på svenska hönseserier, men i mitten av 1900-talet tog framavlade värphybrider över. Vit eller brun fjäderdräkt är vanligast hos arten, men den har fler utseenden. En vuxen höna väger cirka 2–2,5 kilo.

Pers bästa tips till dig som vill skaffa hobbyhöns

- Läs på om grunderna om hönsens behov först.
- Se till att du har ett skyddat och fungerande hönshus med sittpinnar och värprede som är tillräckligt stort för att hönsen ska trivas. Det gäller även om du av någon anledning inte kan släppa ut dem under en period (till exempel vid restriktioner på grund av fågelinfluensa).
- Hönsen måste ha möjlighet att sandbada och det är bra om de kan ströva fritt i en trädgård.

Skärp din beredskap mot fågelinfluensan

I dagsläget är många vilda fåglar i Stockholms län smittade av fågelinfluensan och viruset är väldigt smittsamt. Om någon av dina fåglar smittas behöver alla dina fåglar avlivas och din anläggning spärras och saneras. Det är framför allt vilda fåglars träck som du behöver skydda dina fåglar ifrån. Ta inte med dig viruset in till dina fåglar via till exempel skor, redskap, foder eller strömedel. ■

Hur skydda dina fåglar?

På Jordbruksverkets webbplats hittar du [information om fågelinfluensan](#), smittläget, regelverket och vad du kan göra för att skydda dina fåglar. Här finns också länkar till Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) som har ytterligare information.

Lär dig MER

Länsstyrelsen har flera projekt med kompetensutveckling och rådgivning till länets lantbrukare och landsbygdsföretagare. Alla våra aktiviteter annonseras i [kalendern på startsidan på Länsstyrelsens webbplats](#). På vår webbplats hittar du också information om den [rådgivning som finns upphandlad inom respektive område](#).

Har du frågor eller önskemål? Ring Länsstyrelsens växel på 010-223 10 00 och fråga efter oss som arbetar med kompetensutveckling på landsbygden.

Foto: Mostphotos.com

Få rådgivning inom Greppa Näringen

Greppa Näringen är ett kunskapsprojekt där du som lantbrukare kan få kostnadsfri rådgivning om vad som kan göras för att bland annat minska växt-näringsförluster och klimatpåverkan på din gård.

Foto till höger: Mårten Svensson, Greppa Näringen

På Greppa Näringens webbplats, www.greppa.nu, hittar du information om alla rådgivningen och kontaktuppgifter till Grepparådgivare i Stockholms län.

Du kan få rådgivning inom Greppa Näringen om du har 25 djurenheter och/eller 50 hektar jordbruksmark. Alla som vill kan dessutom anmäla sig som IT-medlem till Greppa Näringen på www.greppa.nu. Som IT-medlem får du tillgång till mycket information och bra tips.

Om du har frågor eller vill veta mer om rådgivningen, kontakta Cecilia Norén, 010-223 14 84, cecilia.noren@lansstyrelsen.se.

greppa näringen

Behörigheter växtskyddsmedel

Behöver du eller någon i din närhet en behörighet för att använda växtskyddsmedel? Grundkursen är fyra dagar och finns med inriktning jordbruk, golf/grönytor, trädgård och växthus.

För dig som har behörighet – är det dags att förnya behörigheten med en vidareutbildning? I så fall är det hög tid att anmäla dig till någon av regionens kurser.

Våra utbildningar genomförs under perioden januari till mars, och det finns fortfarande möjlighet att anmäla sig till några av årets kurser. I år hålls många av kurserna helt eller delvis digitalt, det gör det enklare att gå en kurs som hålls av ett annat län. Du kan [se vilka kurser som erbjuds i regionen på vår webbplats](#). Där hittar du också länken till Jordbruksverkets webbplats för kurser, där du anmäler dig. Dessa kurser finansieras av kursdeltagarna.

Utveckla din ekologiska produktion

Vill du gå över till ekologisk produktion eller producerar du redan ekologiskt men behöver utveckling och stöd för att komma vidare? Landsbygdsprogrammet erbjuder [kostnadsfri rådgivning för dig som vill utveckla ny eller redan befintlig ekologisk produktion](#) inom lantbruk och trädgård.

Målgruppen för rådgivningen är lantbruks- och trädgårdsföretagare i Stockholms län och i vissa fall* även i Uppsala, Södermanlands, Västmanlands och Örebro län.

Du kan få rådgivning inom följande områden:

Ekologisk mjölk- och nötköttsproduktion

Växa Sverige: Sofi Öhlund
070-688 21 15, sofi.ohlund@vxa.se

Ekologisk fjäderfäproduktion*

Åsa Odelros, 070-697 66 11, asa@odelros.se

Ekologisk växtodling

Agrodynamik AB; Wijnand Koker
070-562 17 87, agrodynamik@telia.com

Ekologisk grönsaksproduktion*

HS Konsult AB: Ylva Andersson 018-56 04 39,
073-336 76 69, ylva.andersson@hushallningssallskapet.se

Agrodynamik AB: Wijnand Koker
070-562 17 87, agrodynamik@telia.com

Åsa Rölin, 079-074 54 24, asa.rolin@potatiskonsult.se

Ekologisk frukt, bär, perenna grönsaker*

Vår rådgivare är Kirsten Jensen på Länsstyrelsen Västra Götaland men intresseanmälan går via:

Åsa Pettersson, Länsstyrelsen Stockholm,
010-223 15 16, asa.pettersson@lansstyrelsen.se.

Skriv gärna kort om dina planer.

Ekologisk potatis*

Åsa Rölin, 079-074 54 24, asa.rolin@potatiskonsult.se

Om du är intresserad av rådgivning kan du också kontakta Åsa Pettersson, asa.pettersson@lansstyrelsen.se.
Skriv gärna kort om dina planer, vilka grödor, djur och vilken areal det gäller så förmedlar vi rådgivningen till aktuell rådgivare.

Utveckla din butik, drivmedelsstation eller serviceverksamhet på landsbygden

Nu kan du som driver prioriterad serviceverksamhet på landsbygden få subventionerad rådgivning för att utveckla ditt företag. Rådgivningen riktar sig till ägare och anställda som arbetar med lokal service på öar och orter med färre än 3 000 invånare i Stockholms län.

Foto: Tommy Alvé/Mostphotos.com

Rådgivningen anpassas och fokuserar på det du vill ha hjälp med. Du betalar 30 procent av totalkostnaden medan projektet, som finansieras genom landsbygdsprogrammet 2014–2020, står för resterande 70 procent.

Mer [information och prisuppgifter hittar du på vår webbplats](#). Du kan också kontakta Ola Rajab, 010-223 16 29, ola.rajab@lansstyrelsen.se eller Karin Haglund, 010-223 17 28, karin.haglund@lansstyrelsen.se.

Minskad energiförbrukning ger lägre kostnader

Energibesparingar är både bra för miljön och reducerar dina energikostnader! I en energirådgivning sammanställer ni hur mycket energi som används och gör en översyn av lokaler och installationer för att undersöka hur var energin används. Undersökningen resulterar i ett åtgärdsförslag med lönsamhetsberäkningar som visar vad som kan åtgärdas för du ska kunna reducera dina kostnader.

Jörgen Wallin, Energum energipartner AB, 070-550 24 11, jorgen.wallin@energum.se

Vad händer i din verksamhet 2022?

Hur ska du utnyttja de möjligheter som uppstår efter att samhället öppnar upp och vilka utmaningar ser du? Vi träffar dagligen företag i din bransch som har dessa frågor. Du kanske behöver se om din strategi, utveckla och anpassa den efter dessa förutsättningar. Vi kan hjälpa dig bland annat med varuexponering, ekonomiska kalkyler, marknadsföring och diversifiering. Vi har en modell för effektivt affärsplaneringsarbete som även blir ett viktigt verktyg för din fortsatta verksamhet.

Mathias Wassén, Qpeople AB, 070-555 25 29, mathias.wassen@qpeople.se

Mindre matsvinn ger ökad lönsamhet

Hur kan du skapa mervärde för produkter på ett livsmedelssäkert sätt, innan det blir matsvinn inom företaget? Och vad gör du av maten som inte går att sälja? Elin Aronsen Beis på Foodloopz Sweden AB kan hjälpa ditt företag att minska matsvinnet och öka resurseffektiviteten genom att förändra interna processer, affärsutveckling och genom kommunikation. Du kan bland annat undersöka vilka varor som genererar mest svinn till högst kostnad, för både ekonomi och miljö, för att du ska kunna få ner kostnaden för osålda varor.

Elin Aronsen Beis, Foodloopz Sweden AB, 072-911 44 99, elin@foodloopz.se

Lär dig om odlingslandskapets värden

Länsstyrelsen erbjuder [kostnadsfri enskild rådgivning](#) för dig som är intresserad av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. Syftet är att stärka den biologiska mångfalden och de kulturmiljöer som är kopplade till odlingslandskapet.

Foto: Ylva Berry (höger), Mostphotos.com (nedan)

Betesplanering och betesmarker

Vill du få hjälp med din betesplanering för att förbättra både naturvårdsnytta, djurvelfärd och lönsamhet?

Vill du lära dig mer om hur rätt djur betar på rätt plats och vid rätt tidpunkt för att få önskad tillväxt på djuren och önskad skötsel på naturbetesmarken oavsett väder? Eller om betets näringsinnehåll, betesdjurens näringsbehov under betessäsongen, stängseltyper, betestryck och stödutfodring, naturbetesmarkens natur- och kulturmiljövärden samt hur du ska undvika problem med parasiter, igenväxning, trampskador, barkgnag och giftiga växter? Kontakta vår rådgivare på HS Konsult AB:

Frida Hedin, frida.hedin@hushallningssallskapet.se

Restaurering av ekonomibyggnader

Har du frågor kring gamla ekonomibyggnader som jordkällare, källarstugor, smedjor, ladugårdar, lador, magasin eller kvarnar? Vill du göra en insats och få mer kunskap om traditionella material samt byggnads- och hantverkstekniker? Behöver du kanske råd om skador som är svårösta eller hjälp att upprätta en underhållsplan? Eller hjälp med att hitta varsamma sätt att anpassa byggnaden till nya verksamheter och nya användningsområden? Då kan du få rådgivning. Rådgivningen gäller bara i odlingslandskapet och omfattar inte bostadshus, torp och andra hus på din tomt. Kontakta vår rådgivare på Ebbalund Byggnads AB med en kort beskrivning och några bilder:

Sven-Erik Sihlberg, ebbalundsmail@gmail.com

Hästar på naturbetesmarker

Använder du naturbetesmarker till hästar redan idag eller har du funderat på att låta dina hästar beta naturbetesmarker? Nu kan du få råd anpassade efter dina förutsättningar på plats i hagen. Du kan få lära dig mer om naturbetesmarkers betydelse för hästarnas välbefinnande, utveckling och hållbarhet samt vilka hästar som passar på olika typer av naturbetesmarker. Annat du kan få kunskap om är hur man ska planera och genomföra betesdriften för bästa resultat, varför man får betalt för att beta naturbetesmarker samt hur man kan få tillgång till naturbetesmarker att beta. Kontakta vår rådgivare på Palustre AB:

Inger Pehrson, inger@palustre.se

Skötsel av ängsmarker och brynzoner

Vill du lära dig mer om hur du ska sköta dina ängsmarker, småbiotoper eller brynzoner? Vill du öka din kunskap om deras värde för natur- och kulturmiljö och jordbruket? Vill du lära dig hur du ska undvika problem med till exempel igenväxning och ogräs? Kontakta vår rådgivare på HS Konsult AB:

Frida Hedin, frida.hedin@hushallningssallskapet.se

Skötsel av värdefulla träd

Har du särskilt skyddsvärda träd på eller i anslutning till din betes- eller åkermark? Vill du veta hur dessa träd och deras värden kan bevaras och förstärkas genom åtgärder som föryngring, beskärning, hamling samt skötsel av miljön runt trädet? Då finns möjlighet till råd. Du kan inte få rådgivning för träd på annan mark som tomt eller i skog. Kontakta våra rådgivare på Svenska Trädvärdarna AB med en kort beskrivning och några bilder:

Daniel Daggfeldt, daniel@tradmastarna.se

Jörg Roepcke, jorg@tradmastarna.se

Hej Eva Westergren!

Landsbygd i centrum har pratat med Eva Westergren som är ny verksamhetsutvecklare i Leader Sörmlandskusten.

Text: Sofia Ståhle Foto: Privat

Du är ny verksamhetsutvecklare i Leader Sörmlandskusten.

Hej, vad kul att få presentera vad vi gör!

Vad planerar ni för Leader Sörmlandskusten under 2022?

Nu fortsätter vi stötta spännande utvecklingsprojekt på landsbygden i vårt geografiska område. Det är landsbygderna i Salem, Södertälje, Trosa, Nyköping och Oxelösund. År 2023 välkomnar vi även Grödinge socken i Botkyrka till oss! Det finns fortfarande medel att söka inom Strategisk mångfald, Leva och bo, Nära mat samt Turism. Det kan exempelvis gälla landbaserad fiskodling, modeller för boende eller lokal service. Vi utvärderar och vässar vårt arbetssätt och planerar dessutom framtiden för fullt. Vi har en ny strategi som vi och vår styrelse ska jobba utifrån om vi får fortsatt förtroende.

Vad händer 2023 när det nya landsbygdsprogrammet startar?

I sommar meddelar Jordbruksverket vilka områden som får driva utvecklingsarbete genom Leader. Om vårt område är ett av dem, kommer vi arbeta ännu hårdare för att stötta projektidéer i området. Föreningar, företag och offentliga organisationer kommer liksom idag kunna söka projektmedel. Då blir kategorierna Smarta landsbygdsstrategier, Meningsfull fritid, Landsbygdsföretagande och Lokal mat.

Var håller ni till?

Vi arbetar i första hand mobilt och är tillgängliga där våra projekt finns. Vi har ett fysiskt kontor i Bettna utanför Nyköping.

Var hittar man mer information om er?

Titta in på vår webbplats, www.leadersormlandskusten.se, så får du veta mer! Det kan ge inspiration och nya tankar och där hittar du också vårt nyhetsbrev.

Skicka ett mejl till mig om du vill få nyhetsbrevet direkt till din e-post.

Hur kommer man i kontakt med er?

Du kan nå mig eller verksamhetsledare Jacqueline Hellsten genom ett telefonsamtal eller mejl.

Jacqueline Hellsten,
Verksamhetsledare: 070-725 62 69
eller info@leadersormlandskusten.se

Eva Westergren, Verksamhetsutvecklare: 070-879 41 02 eller
eva@leadersormlandskusten.se

Varmt välkommen att höra av dig! ■